

ROMATOİD ARTRİTİN KALITSALLIĞI

Behice ERCİ *

ÖZET :

Bu çalışma, romatoid artritin genetik geçişli olup olmadığının saptanması amacıyla saha çalışması olarak yapılmıştır. Araştırma kapsamına sağlık ocağına gelen ve doktor teşhisi konulmuş altmış hasta dahil edilmiştir. Veriler anket yöntemiyle toplanarak yüzdelik ve ki-kare önemlilik testleriyle değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan deneklerin yüzde 73.4 'nün kadın, yüzde 30'nun ilkökul mezunu, yüzde 30'nun 41-50 yaş grubundan, yüzde 33.3 'nün romatoid artritinin 21-30 yaş arasında başladığı bulunmuştur.

Çalışma kapsamına alınan deneklerden yüzde 71.6'nın birinci derece akrabalarında romatoid artrit olduğu, bu deneklerde diğerlerine oranla daha genç yaşlarda başladığı saptanmıştır. Deneklerden yüzde 34.1'nin çocuğunda romatoid artritin bulunduğu, yüzde 56.6 nının allerjisinin olduğu ve bu deneklerin çoğunluğunda genç yaşlarda hastalığın başladığı saptanmıştır.

GİRİŞ VE AMAÇ

Romatoid artrit, bağ dokusunun enflamasyonu ile karakterize olan kronik, sistemik ve otoimmün bir hastalıktır (1,2).

Hastalık her yaşta ve cinsiyette görülmesine rağmen, 20-40 yaşları arasında ve kadınlarda üç defa daha sık görülür (3). Kesin romatoid artrit insidansı yüzde 1 iken, muhtemel romatoid artrit olgularında dikkate alınırsa prevalans erkeklerde yüzde 2.5, kadınlarda 5.2 ye yaklaşır. Prepozitusun (hasta) yakın akrabaları arasında romatoid artrit görülme şansının yüzde 3-8 olduğu bildirilmiştir. Yine romatoid faktör testinin pozitif olma olasılığında hafif bir aile yığılması göstermektedir (4,5).

Romatoid artritin etyolojisi kesin olarak bilinmemekte; travma, iklim özellikleri, diyet, stres, metabolik ve endokrin faktörlerin rolü olduğu kuşkuludur. Hastalığın etyolojisi konusunda bir çok hipotez vardır. Bazıları bu hastalığa bi-

* Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Araştırma Görevlisi

linmeyen bir virüs ya da diğer mikroorganizmaların sebep olduğunu, bazıları ise metabolik olaylar ya da bağışıklık sisteminin sebep olduğunu savunmaktadır. Bugünkü bilgiler eklem içinde immün kompleks oluşmasının artritin ortaya çıkmasında önemli rolü olduğunu göstermektedir (3).

Günümüzde yaygın olarak kabul edilen görüş ise; hastalığın genetik ve poligenik bir kalıtım yapısına sahip olduğudur (2). Bu görüşe göre antijen ve T-hücre reseptör kompleksleri birbirlerini etkileyerek aktivasyonun başlangıcı esnasında T-hücresinin immün cevap oluşturduğu, bunun sonucunda supressör T-Hücresi fonksiyonundaki azalmanın antikör üretimine neden olduğu belirtilmektedir. Daha da ileri gidilerek 6. kromozomdaki HLA-D lokusu antijenleri sorumlu tutulmaktadır (6,7,8).

Yapılmış olan bir çok araştırmada romatoid artritin çoğunluğunun (% 67) familyal olduğu ve hastalarda HLA-DR₄ ün pozitif olduğu bulunmuştur. Bazı hastalarda ise DR₄ ün subgruplarının da sorumlu olduğu saptanmıştır (8,9,10,11,12).

Bugün dünyanın kabul ettiği görüşe göre romatoid artrit, etyolojisi tam olarak aydınlanmamış, mültifaktöryel, poligenik bir hastalıktır. Yapılmış olan çalışmalara göre etkili allelin (HA-DR₄) romatoid artrit için ikizlerde yüzde 30 uygunluk (concordance) gösterdiği, total immünogenetiğin katkısının ise yüzde 10 dan daha fazla olmadığı belirtilmiştir (13-14).

Yapılan araştırmaların sonuçlarından anlaşıldığı gibi romatoid artritin etyolojisinde çevresel etkenlerle birlikte genetik faktörlerde rol oynamaktadır. Kronik romatoid kalp hastalıklarına, sakatlıklara ve ölümler yol açan bu hastalık poligenik olduğu için kuşak atlamamakta ve her şahıs hasta geni taşımaktadır. Hastalığa yol açan çevresel faktörlerde uygun hale geldiği zaman taşıyıcılar hasta olabilirler. Bu nedenle bu hastalıkta tedavi kadar genetik danışanlıkta önemlidir. Çünkü; bu sayede hastalığın erken tanısı yapılabilir. Bu konuda en büyük görev ise toplumla içiçe olan halk sağlığı hemşirelerine düşmektedir. Bilgili ve iyi bir gözlem yapma yeteneğine sahip olan halk sağlığı hemşiresi ev ziyaretleri esnasında risk faktörü taşıyan kişileri saptayabilir ve aileleri uyarıp, rehber olabilir.

Bu nedenle bölgemizdeki romatoid artritin genetik geçişli olup olmadığının saptanması amacıyla bu araştırma tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

MATERYAL VE METOD

Araştırma, Erzurum ili belediyesi sınırları içinde bulunan ve altı sağlık ocağından biri olan Ceylanoğlu Sağlık Ocağına başvuran romatoid artritli hastalar üzerinde yapılmıştır. Sağlık ocağına gelen ve doktor teşhisi konulmuş hastalar haftada bir gün ocağa gidilerek dört ay süre ile araştırmacı tarafından anket uygulanmıştır. Toplam 60 kişiye uygulanan anket formlarının soruları romatoid artrit hakkındaki bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

BULGULAR

Araştırma grubunu oluşturan deneklerden yüzde 26.6'nın erkek, yüzde 73.4'nün kadın, yüzde 30'nun 41-50, yüzde 21.6'nın 21-30, yüzde 48.4'nün de diğer yaş gruplarından olduğu, yüzde 30'nun ilokul, yüzde 26.7'nin orta ve üstü okul mezunu, yüzde 61.6'nın ev hanımı, yüzde 23.3'nün ise memur oldukları saptanmıştır.

Yine deneklerden yüzde 86.6'nın eşiyle akraba olmadığı, yüzde 38'nin kan grubunun A olduğu, yüzde 95'nin sobayla ısındığı, yüzde 53.3'nün oturduğu evin betonarme, yüzde 46.7'nin ahşap, yüzde 73.4'nün taban düşemesinin tahta olduğu bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan deneklerin yüzde 33.3'nün 21-30, yüzde 23.3'nün 11-20, yüzde 23.3'nün 31-40, yüzde 20.1'nin 41 ve üstü yaşta romatoid artritinin başladığı saptanmıştır.

Tablo: 1. Hastalığın Başlangıç Yaşının Ev Tipine Göre Dağılımı

Konutun Tipi	Hastalığın Başlangıç Yaşı										Toplam	
	11- 20 Y.		21-30 Y.		31-40 Y.		41-50 Y.		51 ve Üs.			
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Ahşap	7	25.0	12	42.8	6	21.5	2	7.2	1	3.5	28	100.0
Betonarme	7	21.8	8	25.0	8	25.0	5	15.6	4	12.7	32	100.0
Toplam	14	23.3	20	33.4	14	23.3	7	11.6	5	8.4	60	100.0
X2 = 3.983 SD = 4 P > 0.05												

Deneklerde romatoid artritin ilk başlangıç yerinin çoğunlukla diz ve dirsek (% 40 diz, % 40 dirsek), halen ağrının olduğu bölgenin ise çoğunlukla (% 68.3) diz eklemi olduğu bulunmuştur.

Yine araştırma bulgularına göre deneklerden yüzde 60'nın romatoid artritten önce üst solunum yolu enfeksiyonu geçirdiği, bunlardan yüzde 35.7'si 1-2 kez, yüzde 38 ise 3-4 kez, yüzde 26.3'ü ise 5 ve daha fazla sayıda üst solunum yolu enfeksiyonu geçirmiştir. Bu enfeksiyonu geçiren hastaların yüzde 42.8'i tedavi gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo : 2. Deneklerin Akrabalarında Romatoid Artrit Dağılımı

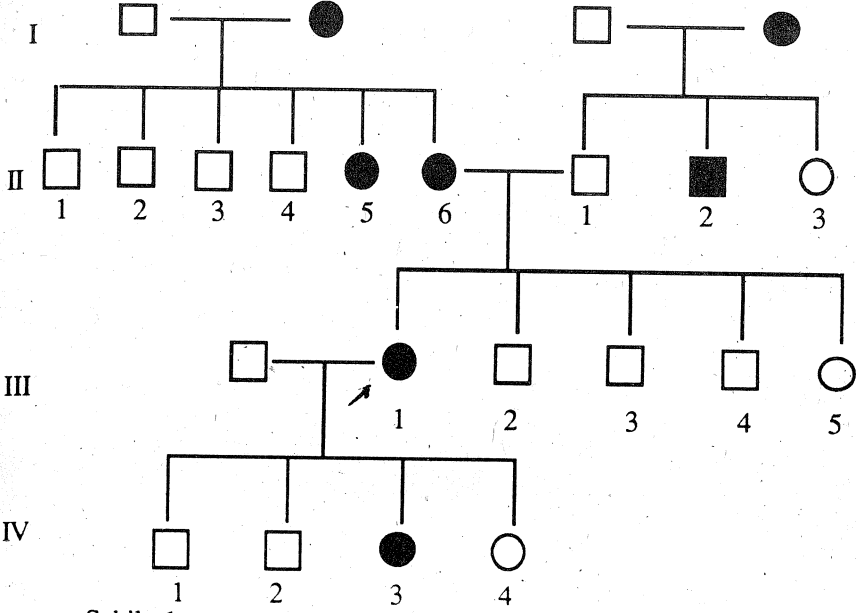
Akrabalık Derecesi	Sayı	%
1. Derece Akraba (Anne, Baba, Kardeş)	43	71.6
2. Derece Akraba (Teyze, Hala, Amca, Dayı Yeğenler, Büyük Anne, Büyük Baba)	8	13.4
Hiçbir Akrabasinda Bulunmayanlar	9	15.0
Toplam	60	100.0

Tablo : 3. 1. Derece Akrabasinda Romatoid Artrit Bulunan Deneklerin Romatoid Artritiinin Başlangıç yaşlarına Göre Dağılımı

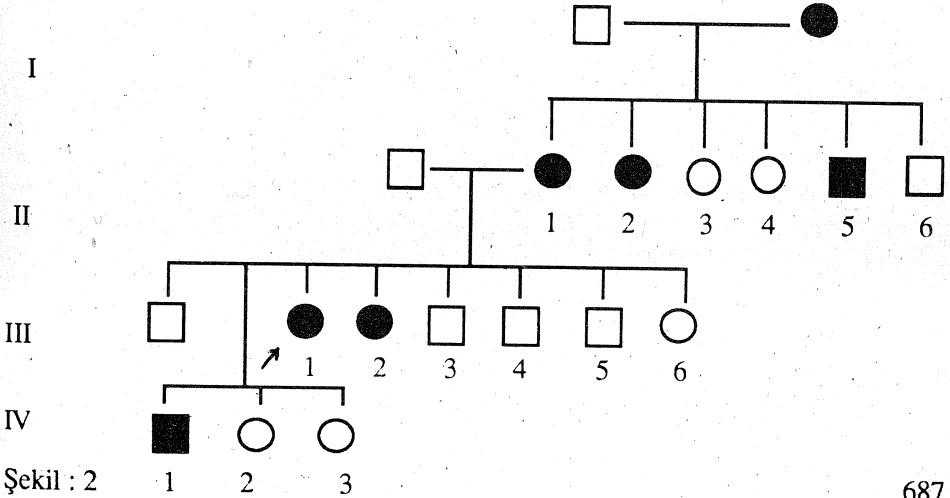
Başlangıç Yaşı	Sayı	%
11-20 Yaş	10	23.2
22-30 Yaş	17	39.6
31-40 Yaş	11	25.5
41-50 Yaş	3	7.0
51 ve Üstü Yüş	2	4.7
Toplam	43	100.0

Araştırma kapsamına alınan deneklerden yüzde 21.6 nın çocuğunun olmadığı veya bekar olduğu, yüzde 78.4 nün çocuğunun olduğu, çocuğu olanların yüzde 34.1 nin çocuğunda romatoid artrit bulunduğu, romatoid artrit bulunan çocukların yüzde 68.7 nin kız olduğu saptanmıştır.

Araştırma grubundan seçilmiş romatoid artrit hereditör özelliğini gösteren iki hastanın soy ağacı (pedigri) şekil 1 ve 2 de verilmiştir.



- Erkek
 ○ Kadın
 ■ Hasta Erkek
 ● Hasta Kadın
 □—○ Evlilik
 I,II,III, Kuşak Numarası
 1,2... Birey Numarası
 → Örnekteki Hasta Kişi



Araştırma grubunu oluşturan deneklerin yüzde 56.6'nın her hangi bir besin veya ilaca karşı allerjisinin olduğu, allerjisi olanların yüzde 81.8'nin birinci derece akrabasında romatoid artrit olduğu ve yüzde 54.5 de otuz yaşından önce hastalığın başladığı saptanmıştır.

TARTIŞMA

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre deneklerin çoğunluğunun (% 80) romatoid artritinin kırk yaşından önce başladığı, yüzde 60'nın üst solunum yolu enfeksiyonu geçirdiği, bunlardan yüzde 42.8'nin tedavi gördüğü belirlenmiştir.

Çalışma grubunu oluşturan deneklerin çoğunluğunun romatoid artritinin genç yaşlarda başlamış olması, yüzde 71.6'nın 1. derece akrabasında bulunması hastalığın herediter olması ihtimali düşünülebilir.

ABD de yapılan bir araştırmada romatoid artritli hastaların yüzde 73'nün famiyal olduğu ve famiyal romatoid artrit prevalansının da yüzde 10.9 olduğu saptanmıştır (15).

Yine yapılan araştırmalara göre romatoid artrit monozigot ikizlerde uygunluğunun yüksek ve monozigot ikizlerde bu oranın yüzde 32, dizigot ikizlerde yüzde 9 olduğu saptanmıştır (16,17).

Bizim çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlarda bu bulgulara benzerlik göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre romatoid artritli çocuğu olan denekler (9/34.1) beklenenden daha az bulunmuştur. Bunun nedeni semptomsuz ve teşhis edilmiş romatoid artritli çocukların bilinmemesi yada romatoid artrit için hazırlayıcı faktörlerin henüz ortaya çıkmaması olabilir.

Çalışma grubunu oluşturan deneklerden ikisinin şekil 1 ve 2 deki pedigrilerinde görüldüğü gibi hastalık kuşak atlamamıştır. Çünkü poligenik hastalıklar kuşak atlamaz ve her şahıs hasta geni mutlaka taşır. Hazırlayıcı çevresel faktörler ortaya çıktığı zaman hastalık semptomları kendini gösterir (4). Günümüzde romatoid artrit poligenik ve multi faktöryel bir hastalık olarak kabul edilmekte ve oluşmasında çevresel faktörlerin etkisinin olduğu bilinmektedir (14). Bölgemizde iklim ve çevresel faktörler açısından romatoid artrit için predispozandır. Bu nedenle pedigrilerde romatoid artrit kuşak atlamamış olabilir.

Elde ettiğimiz verilere göre besin ya da ilaca karşı allerjisi olanların deneklerin çoğunluğunu oluşturmaları, yüzde 81.8'nin birinci derece akrabasında hastalığın bulunması ve yüzde 54.5 de otuz yaşından önce başlaması allerjik kişilerin romatoid artrite yatkın olabileceğini düşündürülebilir.

Genellikle, vücudun bazı dokularının haraplanması ve önemli miktarda antijenin doku sıvılarına katılmasının ya aktive edilmiş T-hücreleri ya da antikor oluşumuyla kazanılmış bağışıklığa yol açtığı sanılmaktadır. Bu antijenlerden bazılarının bakteri ve virüs proteinleriyle birleşerek yeni bir antijen tipi oluşturduğu, bununda bağışıklık reaksiyonları yarattığı düşünülmektedir. Böylece gelişen aktive edilmiş T-hücreleri ve antikorlar kendi vücut dokularına saldırır. Ayrıca allerji eğilimi anne ve babadan çocuklara genetik olarak geçer (18). Bu nedenle romatoid artritinin allerjik şahıslarda ve onların yakınlarında daha çok görüldüğü düşünülebilir.

SONUÇLAR

Araştırma grubunu oluşturan deneklerin yüzde 26.6'nın erkek, yüzde 73.4'nin kadın, yüzde 30'nun 41-50 yaş grubundan, yüzde 30'nun ilkökul mezunu, yüzde 61.6'nın ev hanımı olduğu, yüzde 86.6'nın eşiyle akraba olmadığı bulunmuştur.

Deneklerden yüzde 33.3'nün romatoid artritinin 21-30 yaş arasında başladığı, hastalığın başlangıç yaşı ile oturulan konutun tipi arasında ilişkisinin bulunmadığı, çoğunluğunun (% 80) hastalığının başlangıç yerinin diz ve dirsek eklemi olduğu saptanmıştır.

Yine deneklerden yüzde 71.6'nın birinci derece akrabalarında romatoid artrit olduğu ve bu deneklerde daha genç yaşlarda başladığı bulunmuştur. Deneklerden yüzde 34.1'nin çocuğunda romatoid artrit bulunduğ, yüzde 56.6'nın allerjisinin olduğu ve bu deneklerin çoğunluğunda hastalığın genç yaşlarda başladığı, yüzde 81.8'nin birinci derece akrabalarında romatoid artrit olduğu bulunmuştur.

Elde edilen bulgular doğrultusunda topluma romatoid artrit meydana gelmesinde rol oynayan genetik ve çevresel faktörlerle, korunması hakkında eğitim yapılması, yakın akrabalarında romatoid artrit bulunanların mutlaka kontrolden geçmeleri önerilebilir. Halkın eğitimini sağlamaları amacıyla, sahada çalışan hekimlere, hemşirelere ve ebelerle genetik hastalıklar ve romatoid artrit hakkında eğitim yapılması önerilebilir.

SUMMARY

CENETIC ASPECT OF ROMATOİD ARTRİTİS

This study was carried out in order to find out if romatoid arthritis is genetic contributes as an area study. 60 patients hwo were examined by doctors in an healt center were included in the study. The data collected in questionnaire method were evaluated with percentage and ki-square importance tests.

Of the patients included in the study 73.4 % were woman, 30 % were 41-50 age group, 30 % had primary school education, 33.3 % had romatoid arthritis

between 21-30.

71.6 of the subjects had romatoid arthritis in their close relations, these subjects had romatoid arthritis at younger ages compared with other.

Of the subjects included in the study 34.1 had children with romatoid arthritis, 56.6 had allergy and most of these subjects had romatoid arthritis in younger ages.

KAYNAKLAR

- 1- Birol, L., Akdemir, N., Bedük, T.: İç Hastalıkları Hemşireliği, Ankara, Vehbi Koç Vakfı Yayınları No: 6, 1989, 441-442.
- 2- Pile, KD., Wordsworth, BP., Bell, JI.: Particular genetic variants of type II collagen are not associated with rheumatoid arthritis (RA), British journal Of Rheumatology, 31/2, 86, 1992.
- 3- Luckmann, J., Sorensen, KC.: Medical Surgical Nursing, Philadelphia, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Honkong, 1987, 1540-1544.
- 4- Başaran, N.: Tıbbi Genetik, 4. Baskı, Eskişehir, Bilim ve Teknik Yayınevi, 1986, 128-135
- 5- Tezok, F.: Genetikte Temel Prensipler ve İnsan Genetiğindeki Değerlendirmeler, Bursa, Ulluldağ Üni. Tıp Fakültesi Yayınları, 1977, 398
- 6- Hunder, G.: immünogenetics and polymyalgia rheumatica, Britsh journal of Rheumatology, 29/5, 1990, 321-324.
- 7- Hillabry, MC. et al: immünogenetec heterogeneity in rheumatism disease as illustrated by different MHC associations (DQ, DW and C) in articular and extra-articular subsets British Journal of rheumatology 30/1, 1991, 5-9.
- 8- Cooke, T.D.V. and SCudamore, R.A: studies in the pathogenesis of rheumatoid arthritis. 1: İmmünogenetic associations, British Journal Rheumatology, 28, 1989, 243-250
- 9- Wordsworth, BP.: HLA class II antigensin susceptibility to rheumatoid arthritis, British Journal of Rheumatology, 30/2 1991, 151-152
- 10- Wordsworth, BP.: HLA and rheumatic diseases, British Journal of Rheumatology, 31/2, 1992, 128.
- 11- Deighton CM et al: HLA genes are unimportant in clinically mild rheumatoid arthritis, British Journal of Rheumatology, 31/2 Abstrac, 1992, 85.

- 12- Seglias J. et al: susceptibility to rheumatoid arthritis in southern chinese is linked to HLA-DR4 and DRB third hypervariable region sequence, British Journal Rheumatology, 31/2 Abstrac, 1991, 57.
- 13- Kingley, G. and Panayi, G.: The immunopathogenesis of rheumatoid arthritis, British Journal of Rheumatology, 30/2 Sup, 1991, 3.
- 14- Salmon, M.: The role of genetic and enviromental factors in RA, British Journal of Rheumatology, 29/5, 1990, 383-384.
- 15- Wolfe, F. et al: Prevalance of familial occurrence in patients with rheumatoir arthritis, British Journal Rheumatology, 27, 1988, 150-152.
- 16- Mac Gregor AJ et al: Lack of disease similarity in monozygotic twins with rheumatoid arthriis, British Journal of Rheumatology, 30/2 Ams-sup, 1991 58.
- 17- Walport, M.J., Ollier, W.E.R. and Silman, A.J.: Immünogenetics of rheumatoid arthritis and rheumatism councils national respository, British Journal of Rheumatology, 31/10; 1992, 701-705.
- 18- Arthur C., Guyton M.D.: Tibbi Fizyoloji, Çev. Nuran Gökhan. Hayrünisa Çavuşoğlu, Cilt: 1, İstanbul Merk Yayıncılık. 1986. 98.